

Kolozsi László

Alkonyati zóna

GIUSEPPE VERDI: AZ ÁLARCOSBÁL

A maga korában roppant sikeres szerző, Eugène Scribe drámáiból a feledésnek az ő műveinél jobban ellenálló operák születtek: Halévy *A zsidó nője*, Meyerbeer *Hugenottákja*, Donizetti *A kegyencnője*. A mintegy ötszáz darabot jegyző Scribe kiváló, egy-egy drámai nagyjelenetet a kisujjából kirázó mesterember volt. A Szegedi Nemzeti Színház korábbi bemutatójának, Rossini *Ory grófja* című operájának librettója is az ő művéből született. Az *álarcosbált* Verdi előtt többek közt Auber is megzenésítette.

Az *álarcosbál* sikere és ismertsége nem vetekedhet Verdi középső korszakának olyan darabjaitól, mint a *Traviata* vagy *A trubadúr*. Ennek okát elsősorban magában Scribe III. Gusztáv svéd király meggyilkolását megörökítő, ügyesen szerkesztett művében kereshetnénk. Verdi tetszését bizonyára a szinte hisztériáig fokozott jelenetek is megnyerhették – miután letett a *Lear király* megzenésítésének tervéről –: a nagy drámai csúcspontokon az érzelmek akkora hullámokat vetnek, hogy hátukon a hallgató már-már émelegni kezd. Az *álarcosbál* szereplőinek indulta-

tai majd az egekig csapnak (a túlfokozott szenvedélyesség miatt a művet Verdi *Trisztánjának* is szokás gúnyolni), lélekrajzuk mégsem olyan árnyalt, mint a *Traviata* figuráé. Nem feltétlenül dicséretként értékelhető D'Annunzio jellemzése, mely szerint Az *álarcosbál* „Verdi legoperásabb operája”. Az operalemez-készítés fénykorában, a negyvenes-ötvenes években számos ma is eleven, nagyszerű felvétel készült a műből, de nem egynek az a hibája, hogy a nagyszerű énekesek csak tündökölnék, de nem játszanak. Lélegzetelállító, ahogy Pearce és Warren vagy Gigli és Bechi áriáikat éneklik, de éppen az ő felvételeik világítanak rá arra, hogy a két férfi főhős konfliktusai kaptafán készültek. Az *álarcosbál* színpadra állítóinak mindig is szem előtt kellett tartaniuk, hogy a szereplőkbe nekik kell életet lehelniük, s a műben különösen fontos és megejtő drámai kettősök

megrendezésével – az intézmények feltehetően miattuk szánták rá magukat az opera másorra tűzésére – átélhetőbbé tenniük vívódásaikat.

Nem tudom, a magát ma már csak nemes egyszerűséggel Bodolaynak nevező rendezőt mi vitte rá, hogy színpadra állítsa Verdi *Álarcosbálját*, de hogy nem volt a szívügye, annak ékes példája, hogy számtalan gegjének némelyike a drámai hatás, a jelenet ellen dolgozik. Ötletekkel teli, helyenként kifejezetten szellemes rendezése azért nem találta, találhatta meg az utat a nézőkhöz, mert nem derült ki, mit akart vele elmondani. Olykor mint ha egyenesen haragudott volna Scribe és Somma alkotására. Mintha dühös mozdulattal rombolta volna le ügyesen felrakott jeleneteiket. Így válhatta ki a rendezés egésze a darab – és remek zenei megvalósítása – pártfogóinak pfújolásban is megnyilvánuló ellenszenvét.

Veréb Simon felvételei

ENT: László Boldizsár (Riccardo)
és Németh József (Silvano)

BALRA: Udvarhelyi Boglárka
(Amelia) és Kelemen Zoltán
(Renato)

A darab szüzséje Verdinek a cenzúrával folytatott reménytelen küzdelme után került át az óceánon túlra, Bostonba. A svéd koronás főből Riccardo főkörmányzó lett, aki titkolt szenvedéllyel szereti titkára és hú barátja, Renato hitvesét. Amikor az első jelenetben az álarcosbál meghívottai közt olvassa Amelia nevét, arca felragyog. Riccardo ellen merénylet készül a bálon: erre nemcsak a titkár hívja fel a figyelmét, de Ulrica, a jósnő is, akihez éppen akkor látogat el, amikor Amelia a jósnőnek bevallja, hogy Riccardo szerelme nem viszonzatlan. A fekete Ulrica jóslata, miszerint az lesz Riccardo gyilkosa, akivel az először kezét fog, beteljesedik: a bálon barátja, Renato öli meg.

Az előadás atmoszféráját a komédiázó, incselkedő, mindenhol ott lopakodó Halál jelenléte határozza meg. Már az

első felvonás elején megjelenik a függöny előtt, a harmadikban pedig hangtompítót erősít a bálon – nem mellesleg *hangosan* – elsülő pisztolyra. Társai és hívei, a szürkébe öltözött élőhalottak lengedeznek, táncolnak (koreográfia: Juronics Tamás) a komorabb jelenetekben. Olykor úgy mozognak, mint a neves B-filmes Romerónál a zombik. A túlvilágról látogatnak egyes, a véres ki fejletet sejtető jelenetekbe.

Kentaur díszletének közepén, a forgón, egy sok négyzetre osztott tükör van: a báli jelenetben megsokszorozza a szereplőket. Két oldalán egy dolgozószoba részletei vehetők ki, egy pazar kastélyenteriórt imitáló falazattal. A bál előtt gazdag ornamentikával díszített intarziás ajtó ereszkedik le, ennek küszöbén állva éneklő áriáját Riccardo. De ahogy az incselkedő Halál és a táncoló zombik, úgy a pompás díszletek sem nyerik el funkciójukat. Van hangulata, van atmoszférája a rendezésnek. De nincs gondolati magja, amely e sok apró ötletnek értelmet adna.

Mintha Bodolay nem is érezné, hogy egyes gegjei lerombolják a jelenetek támfalait, s azok üresen és komoran tátonganak. Amikor Renato hűtlennek hitt feleségét faggatja a harmadik felvonás elején, megjelenik fakarddal kezében gyermekük. Ettől Amelia áriája – utolsó kérése, hogy gyermekét még egyszer láthassa – értelmét veszti. A fakardozó csimota elvonja a figyelmet a jelenet főszereplőiről. A gyermek feltűnik akkor is, amikor Renato felajánlkozik az összeesküvőknek. Ekkor a Halál nyakában ülve ügét el. A bálban Oscar és Riccardo, valamint az összeesküvők is mintha ügének: ringatózva járnak-kelnek.

Ugyanakkor pazar ötlet, hogy Oscar a bálra meghívót ad, lazán, vállá fölött odadobva szinte, a Halálnak is. Ulrica *A faun labirintusa* című filmben látható valamely szörny rokonának látszik, kurta, éles csápjai vagy szarvai

vannak (a jelmezeket is Kentaur tervezte), s pirosra festett teniszbírói széken trónol. Nem e világi lény. Magyar Szilvia a szerepben tündököl. Erdélyi Erzsébet is kiváló. Farkasréti Mária (Amelia) az Akasztófák dombján játszódó jelenetben bizonyítja, hogy színészként is meg tudná oldani maradéktalanul a feladatát, ha a rendezés olykor nem zavarná. Udvarhelyi Boglárka szintúgy nagyon pontos, csak játéka kissé színtelenebb. Kelemen Zoltán baritonja nemes, Renato szerepére ő jobb választás, mint Geiger Lajos; de a harmadik felvonás nagyszerű „Eri tu” kezdetű roppant nehéz, hangnemtöltésekkel nehezített áriáját mindketten gyönyörűen éneklik, és érzékletesen festik le a férfi vívódását.

László Boldizsár éneklő az első szereposztásban Riccardót. Lászlóé nagy ambitusú, fényes, szép hang, a második kép Matrózsdalában – melyet alig néhányan tudtak és tudnak úgy előadni, ahogy Verdi megírta – több mint egy oktávot énekel át, jelenléte mindvégig erős, könnyedén éneklő ki a szinte ziháló szerelmi jelenetben is a magas c-t. A „Forse la soglia” előadásában hatalmas drámai erő van. László hangbeli teljesítménye több mint meggyőző – aggódhatunk, hogy meg tudják-e tartani Szegeden –, szerepformálása, némely „attrakciója” azonban megkérdőjelezhető: alakításában Riccardo azért nem fogadja meg a jósnő tanácsát, mert pökhen-di, felfuvalkodott alak, aki nem ad más véleményére. Szinte kicsattan a büszkeségtől, hogy magához ölelheti a szépasszony Ameliát. Az énekes túlzó gesztusai és mimikája miatt nehéz együtt érezni Riccardóval, és megállni enyhe mosoly nélkül, ahogy haldokolva, a földön fetrengve megbocsát. A második szereposztásban Csajághy Lajos hangja sokkal bizonytalanabb, s a duett végén csak nagyon halványan volt meg a c.

Pál Tamás *Álarcosbálja* átgondolt volt, értő, legfeljebb a zenekar vonásait hallottam nemegyszer – így Renato első felvonásbeli áriájában – hamisnak. Hogy a fúvósok a bálon felköltöznek a színpadra és körbe forognak, jó rendezői ötlet. Ahogy az is, hogy Riccardo és Renato minden kézfogásakor felkapcsolják a nézőtéri világítást. Továbbá az is, hogy Riccardo halála után Kentaur díszlete felemelkedik, és a jóslat színhelyének szürke placca marad a háttérben. A végzet beteljesedett. A főhős nélkül a színpad csak szürke tér. Alkonyzóna.

GIUSEPPE VERDI: AZ ÁLARCO SBÁL (Szegedi Nemzeti Színház)

Díszlet-jelmez: Kentaur. **Koreográfus:** Juronics Tamás. **Rendezőasszisztens:** Pópiy Tímea Klára. **Vezényel:** Pál Tamás/Gyüdi Sándor. **Rendező:** Bodolay.

Szereplők: László Boldizsár/Csajághy Szabolcs, Kelemen Zoltán/Geiger Lajos, Farkasréti Mária/Udvarhelyi Boglárka, Magyar Szilvia/Erdélyi Erzsébet, Kónya Krisztina/Nánási Helga, Altorjay Tamás/Szélpál Szilveszter, Kiss András/Koczor Kristóf, Németh József, Andrejcsik István, Böröcsök Bálint/Piskolti László.

Közreműködik: a Szegedi Nemzeti Színház ének-kara, tánckara és a Szegedi Szimfonikus Zenekar.